

Nr 49.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till inlösen och iståndsättande av Bogesunds egendom.

(1:a avd.)

I en till riksdagen den 27 februari 1948 avlåten, till jordbruksutskottet hänvisad proposition, nr 128, har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att

dels å driftsbudgeten för budgetåret 1948/49 under nionde huvudtiteln till Ersättning till statens domäners fond för utgifter för iståndsättande av Bogesunds egendom anvisa ett reservationsanslag av 1 000 000 kronor,

dels ock å kapitalbudgeten för budgetåret 1948/49 under statens domäners fond till Ersättning till domänverkets markfond för inlösen av Bogesunds egendom anvisa ett investeringsanslag av 12 900 000 kronor.

Med hänsyn till att de framtida behoven av mark på egendomen icke kunna överblickas framläggas icke i propositionen någon slutgiltig plan för egendomens utnyttjande. Däremot föreslås, att jord- och skogsbruket iståndsättes och att viss del av egendomen avses för jordbrukets försöksverksamhet. Därigenom lämnas möjligheterna öppna att använda egendomen som fritidsområde och att i framtiden disponera den på sätt som då kan befinnas lämpligast.

Inledning.

Bogesunds egendom är belägen i Östra Ryds socken av Stockholms län på ett avstånd av 29 kilometer från Stockholm. I nordväst gränsar egendomen utefter en omkring 2 kilometer bred landremsa till egendomen Rydboholm, men är i övrigt helt omgiven av vatten och har en strandlinje av omkring 55 kilometers längd. Till egendomen höra även områden i angränsande vatten jämte ett flertal holmar och skär. Med undantag av Bogesunds slott samt gårdsbyggnaden vid huvudgården och underlydande gårdar är egendomen i stort sett obebyggd med undantag för ett mindre område, Karlsudd, varå finnas 45 tomter, bebyggda med enskilda personer tillhöriga villor.

Egendomens areal utgör i runt tal 3 350 hektar, varav 680 hektar åker och annan odlad jord, 60 hektar naturlig äng, 2 520 hektar skogsmark, 20 hektar insjöar och vattendrag samt 70 hektar övrig mark.

Beträffande egendomens beskaffenhet hänvisas till den såsom bilaga A vid Kungl. Maj:ts proposition nr 111/1946 fogade redogörelsen för vissa egendomen berörande förhållanden.

Genom beslut den 30 mars 1946 förordnade Kungl. Maj:t med stöd av lagen om tvångsinlösen av vanhävdad jordbruksegendom, att egendomen skulle mot lösen avstås till kronan och att domänstyrelsen skulle för kronans räkning taga egendomen i besittning sedan stämning i expropriationsmålet utfärdats. Löseskillingen bestämdes därefter av expropriationsnämnden till 11 606 103 kronor. Därav belöpte något över 2,2 milj. kronor på jordbruk, skogsmark, skog, jakt och fiske samt nära 9,4 milj. kronor på tomtmark och särskilda fastigheter m. m. Å lösenbeloppet skulle utgå ränta med sex procent för år från den dag egendomen togs i besittning, eller den 30 mars 1946. Löseskillingen nedsattes av domänstyrelsen den 28 januari 1948, därvid räntan uppgick till 1 272 802 kronor 63 öre, varför sammanlagt utbetalades 12 878 905 kronor 63 öre, vilka medel förskötterades från domänverkets markinköpsfond.

Den 24 maj 1946 bemyndigade Kungl. Maj:t chefen för jordbruksdepartementet att tillkalla fyra sakkunniga för att verkställa utredning rörande dispositionen av egendomen. Med stöd av detta bemyndigande tillkallades såsom sakkunniga generaldirektören B. H. von Stockenström, tillika ordförande, ledamoten av riksdagens andra kammare, lantbrukaren K. Hj. Gustafson i Dädesjö, arkitekten N. O. T. Åkesson och ämnesläraren vid Alnarps lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitut, agronomen K. A. Örborn.

Med skrivelse den 11 december 1947 ha de sakkunniga, vilka antagit benämningen Bogesundsutredningen, överlämnat betänkande i ämnet.

Över betänkandet ha utlåtanden avgivits av statskontoret, kammarkollegium, lantbruksstyrelsen, domänstyrelsen, byggnadsstyrelsen, 1945 års markkommission, Lidingö stad, Stockholms stad, Vaxholms stad, Östra Ryds kommun och statens fritidsnämnd.

Utredningen.

Beträffande de närmare detaljerna i utredningens förslag får utskottet hänvisa till prop. nr 128 s. 3—9.

Sammanfattningsvis framhåller utredningen, att tre alternativ framkommit för egendomens utnyttjande. Enligt det första alternativet, vilket utredningen betecknar A-förslaget, skulle den rådande vanhävden på egendomen hävas samt tio brukningsenheter för jordbruksdrift och två för trädgårdsdrift förses med ändamålsenliga byggnader, varjämte erforderliga vattenavlednings- och vägbyggnadsarbeten m. m. skulle utföras. Kostnaderna för dessa arbeten beräknas till närmare två milj. kronor. Enligt detta alternativ skulle egendomen också i väsentlig omfattning kunna utnyttjas såsom fritids- och semesterområde, varvid i första hand skulle anläggas ett antal »semesterbyar» med gruppvis förlagda byggnader. Jordbruksdriften eller skogsbruket skulle ej komma att inskränkas av denna verksamhet.

Enligt det andra alternativet, av utredningen benämnt B-förslaget, skulle en onfattande exploatering av egendomen ske för sportstugeändamål. Enligt

den tidigare omnämnda planen skulle under 20 år utläggas 3 300 tomter, vilket bland annat skulle medföra, att endast cirka 230 hektar åker därefter skulle återstå för jordbruksändamål. Denna exploatering skulle också medföra, att egendomen i längden ej skulle kunna bibehålla karaktären av fritidsområde för en större allmänhet.

Det tredje alternativet, benämnt C-förslaget, förutsätter såväl en bro från Lidingön till Bogesundslandet som en ny bro mellan Stockholm och Lidingön. Härvid skulle en bebyggelse av ren stadskaraktär kunna tänkas med bland annat industribyggelse, hamnanläggningar etc. Jordbruket skulle därvid kunna bedrivas endast i begränsad omfattning.

Utredningen förmenar, att A-förslaget åtminstone för en nära liggande framtid skulle innebära en lämplig och även samhällsnyttig användning av egendomen. Visserligen skulle ganska ringa förräntning på gjorda investeringar erhållas vid en sådan exploatering, men betydande ideella värden skulle kunna utvinnas samt folkhälsa och trivsel främjas, varjämte en stor och värdefull markreserv skulle hållas i beredskap för framtida statliga och samhälleliga behov.

Ett genomförande av detta förslag skulle således, framhåller utredningen, icke utesluta att B- och C-förslagen framdeles kunde realiseras, om en sådan utveckling skulle befinnas önskvärd.

Yttrandena.

I samtliga yttranden tillstyrkes i huvudsak utredningens förslag, och på flera håll understrykes, att en omedelbar fondering av egendomens exploatering icke bör ifrågakomma.

Av remissmyndigheterna har *byggnadsstyrelsen* framhållit bl. a., att vissa jordbruket närstående institutioner, såsom statens växtskyddsanstalt, centrala frökontrollanstalten, lantbruksakademiens experimentalfält och Bergianska trädgården för närvarande binda områden i stadens omedelbara närhet samt att på Bogesundsområdet för dem skulle kunna beredas det utrymme, som för närvarande erfordras, och därjämte skulle finnas goda möjligheter för framtida utvidgningar.

I särskild skrivelse av den 31 januari 1948 har *domänstyrelsen*, som erinrar om att markinköpsfonden är avsedd för inköp av skogbärande eller till skogsbörd tjänlig mark, hemställt, att särskilda statsanslag måtte anvisas för gäldandet av löseskillingen och övriga med egendomens inlösen förenade utgifter. Styrelsen uttalar i samband härmed, att arealen åker och annan odlad jord på Bogesund motsvarar mer än 27 procent av skogsmarksarealen och utgör nära 680 hektar. Av expropriationsersättningen belöpa endast omkring 20 procent å skog och skogsmark jämte jakt och fiske, medan omkring 80 procent belöpa å exploateringsbar tomtmark. Ett disponerande av markinköpsfondens medel för inlösen av egendomen, när inlösenkostnaden till så övervägande del hänför sig till exploateringsbar

tomtmark, anser domänstyrelsen icke vara förenligt med fondens ändamål att möjliggöra förvärv till kronan av skogsmark eller till skogsbörd lämplig mark. Inlösenkostnaden bör således enligt domänstyrelsen icke gäldas ur markinköpsfonden.

Anslag borde enligt domänstyrelsen även anvisas för ersättning till domänfonden för förskotterade nettokostnader för egendomens förvaltning samt för reglering av vissa försäljningar av virke från egendomen, vilka avslutats innan egendomen togs i anspråk av kronan.

Även frågan om egendomens förvaltning i fortsättningen anser domänstyrelsen böra upptagas till avgörande i detta sammanhang. Styrelsen uttalar därvid, att de mest krävande arbetsuppgifterna beträffande egendomen torde bliva att häva vanhävderna och att verkställa exploatering av området för tomtändamål samt att föranstalta om upplåtelser för fritidsändamål. Ett handhavande av egendomen skulle således enligt styrelsens åsikt komma att väsentligt avvika från domänstyrelsens egentliga arbetsuppgifter, varför styrelsen hemställer, att Kungl. Maj:t måtte överväga vilken statlig myndighet som lämpligen bör handhava egendomen.

Departementschefen.

Föredragande departementschefen, statsrådet Sköld, har i ärendet anfört i huvudsak följande.

Det synes i hög grad angeläget bl. a. med hänsyn till syftemålet med egendomens övertagande, att jord- och skogsbruket snarast sättes i stånd. Man skulle därigenom även utvinna någon avkastning på det i egendomen nedlagda kapitalet. Samtidigt skulle egendomen kunna utnyttjas för fritidsändamål om så skulle befinnas önskvärt. Framför allt skulle man emellertid därigenom kunna avvakta utvecklingen och icke redan nu behöva binda sig för ett bestämt sätt att använda egendomen. Vissa områden torde emellertid, sedan byggnads- eller stadsplaner upprättats, kunna upplåtas till enskilda personer för sportstuge- och villabebyggelse. Det torde emellertid icke vara lämpligt att dessa tomter överlåtas, utan upplåtelse synes böra ske genom långfristiga avtal.

Beträffande slottsbyggnaden har Kungl. Maj:t uppdragit åt byggnadsstyrelsen att utarbeta plan för dess restaurering och uppgöra förslag till dess framtida disposition. Frågan om slottets användning torde därför böra vila till dess detta arbete slutförts.

Vissa av de uppgifter, som komma att åvila den myndighet, som skall förvalta Bogesund, torde visserligen icke direkt vara att hänföra till jordbruk eller skogsbruk, men dessa synas dock var av så oväsentlig betydelse i förhållande till huvuduppgiften, nämligen att åter iståndsätta och på ett rationellt sätt driva jordbruket och skogsskötseln, att de knappast böra ha någon avgörande betydelse vid bedömande av denna fråga. Det synes därför lämpligast att uppdraga åt domänstyrelsen att fortsättningsvis handhava förvaltningen av egendomen. I huvudsak synes därvid den av utredningen

föreslagna uppdelningen i brukningsenheter böra följas och de olika brukningsenheterna utarrenderas till enskilda brukare eller, om så i något fall skulle befinnas lämpligt, till sambruksföreningar. Ett undantag synes emellertid böra göras för huvudgården, säteriet Bogesund ¹, som torde ha vissa förutsättningar att kunna användas för försöksverksamhet. Detta spörsmål torde dock få göras till föremål för ytterligare utredning och härpå grundade förslag underställas riksdagen.

Några särskilda föreskrifter för skogsbruket synas icke vara erforderliga, utan synes skogen i stort sett böra förvaltas enligt för kronoparker gällande grunder.

Såsom inledningsvis påpekats, ha medel till inlösen av egendomen utgått ur domänverkets markinköpsfond. Då emellertid förvärvet av en egendom av Bogesunds beskaffenhet icke synes vara förenligt med ändamålet med denna fond, torde särskilt statsanslag böra anvisas för gäldandet av löseskillingen. Medel till detta ändamål synas böra utgå under ett anslag å kapitalbudgeten, benämnt Ersättning till domänverkets markfond för inlösen av Bogesunds egendom och vara av investeringsanslags natur. Med hänsyn till att vissa kostnader varit förbundna med expropriationsförfarandet torde anslaget böra upptagas till 12 900 000 kronor.

Kostnaderna för egendomens iståndsättande med avseende å vägar m. m. samt för jordbrukets och skogsbrukets upprustning torde böra bestridas från statens domäners fond, varefter fonden genom särskilt anslag torde böra ersättas för dessa utgifter. En snabb upprustning av egendomen är givetvis önskvärd, och arbetena därmed böra därför bedrivas med skyndsamhet. För budgetåret 1948/49 torde ett anslag å en milj. kronor för detta ändamål vara erforderligt. Medel synas böra anvisas under ett anslag, benämnt Ersättning till statens domäners fond för utgifter för iståndsättande av jord- och skogsbruket på Bogesunds egendom och av reservationsanslags natur.

Utskottet.

Det av utredningen framlagda och av departementschefen biträdda förslaget för egendomens utnyttjande innebär främst, att vanhävderna på egendomen häves. De beräknade kostnaderna härför äro betydande, och såsom departementschefen framhållit torde det vara helt uteslutet att genom jordbruksdrift erhålla skälig avkastning på löseskillingen för egendomen. Då emellertid vanhävderna utgjort motivet för att staten övertagit egendomen, finner utskottet i hög grad angeläget, att vanhävderna snarast möjligt upphör. På grund härav tillstyrker utskottet att för ändamålet anvisas det äskade anslaget av 1 000 000 kronor.

Förslaget om ersättning till domänverkets markfond för förskott till inlösen av egendomen föranleder icke erinran från utskottets sida.

På grund av vad sålunda anförts hemställer utskottet,

att riksdagen må

1) å driftbudgeten för budgetåret 1948/49 under nionde huvudtiteln till *Ersättning till statens domäners fond för utgifter för iståndsättande av Bogesunds egendom* anvisa ett *reservationsanslag* av 1 000 000 kronor;

2) å kapitalbudgeten för budgetåret 1948/1949 under *statens domäners fond till Ersättning till domänverkets markfond för inlösen av Bogesunds egendom* anvisa ett *investeringsanslag* av 12 900 000 kronor.

Stockholm den 3 juni 1948.

På jordbruksutskottets vägnar:

L. TJÄLLGREN.

Närvarande: se utlåtandet nr 40.
